

Občni zbor družbe kmetijske kranjske

29. januarija 1879.

(Dalje.)

Pri 3. točki (poročila in predlogi podružnic ali posamesnih udov) predsednik podružnice vipavske in vodja deželne sadje- in vinorejske šole na Slapu gosp. Dolenc na drobno objavlja sadno drevje, trte in vina slapenske šole, ki so v današnjem zboru razstavljena, h koncu dostavlja vabilo, naj po zborovanju gospodje tudi pokusijo vina, da vidijo, kaj se dá z umno trtorejo in umnim kletarstvom tudi pri nas doseči. Poleg tega govornik obrača tudi pozornost na šolski panj in Ponižev precednik, katerih smo uže v zadnjem listu omenili. — Gospod predsednik se v imenu družbe zahvaljuje gosp. Dolencu za razstavo šolskih pridelkov, ki kažejo hvale vredne prizadeve in korist tega deželnega učilišča. —

V imenu centralnega odbora poroča potem dr. Jan. Bleiweis zboru, da je sl. deželni odbor družbi razodel željo, naj v današnji zbor prinese razpravo: 1) v katere kraje na Dolenjskem naj bi vodja slapenske sadje- in vinorejske šole — če bode sl. ministerstvo kmetijstva državno subvencijo za potovanje dovolilo — letos se podal s popotnim podučevanjem, in 2) katere predmete naj bi si posebno izbral za to predavanje? Deželni odbor misli, da utegne od več izvedenih strani o vsem tem kaj izvedeti, učitelju ljubo biti. Dr. Bleiweis je o 1. vprašanji zboru poročal, da centralni odbor misli, da bi zadostilo, če bi se izbrali letos 3 kraji, morebiti Novomesto, Št. Rupert in Semič za potovanjske štacije, — predmete predavanja pa naj bi si učenik izbral po svojem presodku tako iz vrste sadjerejskih kakor vinorejskih nauk in kletarstva, vsakako naj bi se v sadjereji ne prezrl poduk, češplje, katerih se na Kranjskem obilo prideluje, tako sušiti, da bodo v kupčiji mogle konkurenco delati dobrim suhim češpljam družih dežel. — O 1. vprašanji tega predloga se prične živahna razprava: g. župnik Jerič misli, naj eno potovalno predavanje namesti na Raki bode na Bučki, ker tu se bode lahko zbralo vinorejcev od več strani; drugo predavanje naj pa bode v Krškem ali kje unkraj Krke. Gosp. župnik dr. Sterbenec priporoča ne le Semič, ampak tudi Vinico, kamor bi došli tudi vinorejci sosedne Hrvatske. Gosp. župnik Krčon priporoča Metliko, kjer bivajo dandanes najbolj vinorejci kranjski.

Gosp. Dolenc misli, da bi najbolje bilo, ako bi se za stacije potovalnega podučevanja taki kraji izbrali, kjer ste zemlja in lega vinoreji ugodna, pa vendar slabo vino se prideluje; tudi bi ne bilo, ako bi se preveč krajev odločilo na korist potovalnemu predavanju, ker vsako tako podučevanje, da ima kaj koristi, potrebuje več časa in učenik se mora malo dalje pomuditi povsod; tudi preveč predmetov izbrati za predavanje na enem kraju, bilo bi na kvar dobremu namenu. — Dr. Poklukar stavi po vseh teh debatah predlog: centralni odbor naj deželnemu odboru poroča o vseh krajih, ki so jih ravnokar nasvetovali gospodje, ki dolenjsko stran na drobno poznajo, in še morebiti tudi o družih, po kaki podružnici nasvetovanih; se ve, da vse potovanje z izbiro krajev je odvisno od državne subvencije, za katero je sl. ministerstvo kmetijstva uže naproseno. — Ta predlog je bil soglasno sprejet z dostavkom predsednikovim, da pred konečno rešitvijo te zadeve, naj sl. deželni odbor v dogovor stopi s potovalnim učenikom g. Dolencem.

Dr. Bleiweis objavlja potem zboru dva sklepa vipavske podružnice, o katerih želi, naj bi v raz-

pravo prišla danes, prvi predlog zadeva davkovske eksekutorje, drugi pa čebelni davek.

Prvi predlog se glasi: „Nova naredba davkovskih eksekutorjev je kmetijstvu na kvar, naj bi se tedaj družba kmetijska obrnila do c. k. ministerstva z nujno prošnjo, da se ta nova naprava zopet odpravi.“ — Dr. Bleiweis v imenu centralnega odbora priporoča zboru, naj sprejme popolno opravičeni predlog vipavske podružnice ter v podporo tega nasveta iz peticije, ki jo je okrajni Št. Lenartski zastop na Štajarskem nedavno po poslancu Hermanu izročil zbornici poslancev, bere davkarijske eksekutorje zadevajoče vrstice, katere povdarjajo, da so davkarijski eksekutorji „poostren eksekutiven meč“, ki davkoplačevalcem sekucije še dražje dela, kajti eksekutor ne posluje kot državni služabnik, ampak kot uradnik, in kot tacemu se mu morajo pota plačevati. — Poleg tega dodaja dr. Bleiweis, da tudi podružnica Metliška povdarja živo potrebo, da bi se pri iztirjevanji davkov milostljivo ravnalo. — Tudi ta predlog se je po mnogih govornikih živahno razpravljal. Deželni poslanec gosp. Robič ga podpira in nasvetuje, naj bi se sl. vladi reklo, da bi se uvedel zopet stari način pri iztirjevanji davka, namreč ta, da dotični finančni uradi pošiljajo županom izkaze o zaostalih davkih, in ti naj opominjajo ljudi na plačilo. — Gosp. Dekleva toži, da so davkarski iztirjevalci velika nadloga za kmetstvo ljudstvo, in da je občna želja, naj se odpravijo. Tudi je iztirjevanje zaostalih davkov pred mesecem septembrom kmetiskim davkoplačevalcem jako neprilичno; ker niso še pridelkov prodali, nimajo denarja. Zato nasvetuje, naj bi se vlada naprosila, da ne iztirjava davkov prej kot meseca septembra. — Gosp. Dolenc opisuje, kako so davkarski iztirjevalci pravi zavezniki oderuhov, katerim morajo ubogi kmetje, po davkarskih iztirjevalcih neprenehoma preganjani, strašne obresti plačevati. Tako se je dogodilo v Vipavi, da je nek kmet oderuhu za to, da mu je posodil 2 gold., da plača davkarskega iztirjevalca, moral dati vinski sod v vrednosti 8 gold. — Predsednik baron Wurzbach tudi gorko priporoča vladi, naj odpravi davkarske iztirjevalce. On pravi, da naši kmetje radi plačujejo davek, če le morejo, kar najbolj dokazuje to, da ni še prišel državni zaklad nič na škodo. Davkarski iztirjevalec pa napravi nesrečnega kmeta, ki bi rad plačal, še bolj nesrečnega. Predsednik potem razlaga, kako drago je eksekutivno postopanje. Vsaka eksekucija, če je le nekolikokrat dražba predstavljena, velja do 30 gold., in tako se zgodi, da kmet že dve leti plačuje, in če vpraša: koliko je še na davku dolžan, reče se mu, da je sodniške stroške pač plačal, — davka pa da je dolžan toliko kot prej! Predsednik opozori tudi vlado, naj bi skušala, da bi se eksekucije ceneje vršile.

Pri glasovanji se sprejme predlog za peticijo, da se odpravijo davkarski iztirjevalci, enoglasno.

K predlogu gosp. Dekleve, naj bi se davki iztirjevali še le meseca septembra, stavi gosp. Seitner predlog, naj bi se, ker so odnošaji po deželi različni, vladi prepustilo določiti, kdaj bi se davek iztirjeval. — Dr. Poklukar nasvetuje, naj bi se vlada naprosila, naj po tem, kakor se prodajo pridelki v raznih delih dežele, določi tudi obrok za eksekucijo. — Gosp. Dekleva svoj predlog potem umakne, in sprejme se predlog dr. Poklukarjev. (Da. prih.)

Važna obrtnijska novica.

* Nova poraba petroleja. Amerikanec Salisbury je v petroleji našel novo veliko moč. Napravil je nam-

reč iz njega vročino 5000 stopinj, tako da v tej vročini se železo topi o 5 minutah, kar se pri drugem ognju zgodi še le o 2 urah; — steklo se stopi v 2 urah z vročino petroleja, sicer še le o 16 urah. — Ta iznajdba bo neizrečeno veliko spremenila v fužinah, kovačnicah in družih fabrikah, ki z ognjem delajo.

Gospodarske skušnje.

Kako se po krmi, ki jo prešič dobiva, spreminja dobrota njegovega mesa.

Na več krajih Angleškega so živinorejci delali skušnje, da bi natanko zvedeli, kako dela krma na meso pitavnih prešičev. Časnik „Prager landw. Wochenblatt“ nam o tem poroča sledeče: Prešiči, ki so bili pitani z mlekom in siratko, so dali najbolj okusno meso, pa so se tudi odebelili v najkrajšem času. Tudi z ječmenom pitani prešiči so dali unim precéj enako meso. Meso z graham in ovsem pitanih prešičev je bilo okusno, pa nekako bolj vitrasto, njihova slanina (špeh) je bila dobra in jedrnata. Meso samo s turšico pitanih prešičev je premehko in taka je tudi slanina, odebelili pa so se močno. Prešiči samo s krompirjem pitani dali so slabo, neokusno, bolj gobasto meso, ki se zeló ukuha. Meso s frišno rdečo deteljo pitanih prešičev je bilo neokusno in neke posebne rumene barve. Če so se prešiči večidel pitali z lanenimi prešami in pa ječmenovimi otrobi, imeli so rahlo, mastno meso z zopernim okusom. Z bobom ali fižolom pitani prešiči so dali bolj trdo, težko prebavljivo in ne kaj okusno meso. Pitanje z želodom se ne hvali, daje tudi manj okusno meso.

Da sadne peške in koščice hitreje kalijo.

Naj se poišče kraj blizo hiše ali hleva ali kje drugod, kamor podnevi solnce najbolj sije. Tu naj se naredi svečana meseca luknja en čevelj globoka, široka pa po množini nabranih pešká. Ta luknja naj se na pol s konjskim gnojem napolni, čez-nj pa naj se potrese za 1 palec na debelo dobre čiste prsti. Ko je to storjeno bilo, naj se vzamejo peške in s čisto prstjo pomešajo; take pomešane peške se denejo v plateno culo, ki se zaveže, da peške iz nje ne padejo, in cula naj se z roko potlači tako, da peške ne ležijo na debelo v njej. Tako na široko podelana cula pešká se položi v gori popisano luknjo, na-njo se pa za en palec na debelo potrese dobre čiste prsti. O suhem vremenu se mora ta luknja polivati z mlačno vodo. Do 6. tedna začno peške že gotovo kaliti. Ko se to zapazi, naj se cula iz luknje prav rahlo vzame in peške naravnost v drevesnico nesó, kjer se v gredice po $\frac{3}{4}$ palca globoke po palcu narazen vsadijo in potem z roko rahlo zagrebejo. Če je vreme suho, je treba sajenke večkrat s postano vodo v škropilnici politi. Kdor je to skusil, se bo kar čudil, kako hitro začno peške kaliti in skoro vse enako v drevesica zrašati se. Tudi pozneje tako izrejena drevesica veselejše in krepkejše rastejo memo unih, ki so po navadi bila v jeseni v gredice vsejana. — Koščice češpljeve in češnjave itd. naj se pa že v jeseni meseca novembra tako ravnaajo in vidilo se bo, da bodo kakor peške začele spomladi kaliti.

Jezikoslovne stvari.

Kaj smo? in česa hočemo?

(Dalje.)

A pri tem — to je poglavitno — ne pustimo iz misli, pod kako vladavino (vladno sistemo) se je izvedlo vse to. Zgodilo se je največ pod vladavino slo-

venski stvari manj ali več neugodno, neprijazno, ki buditeljem narodne svesti ni vedela nikake hvale, ki je slovensko produkcijo v gledišči štela za zlosluten dogodek in izdajanje kmetijskega časnika za izpodkopavanje državnih podslomb.

Mislimo si pa nasproti, da smo leta 1830. o dôbi slovanskega prebujenja po Avstriji krenili na drugo pot, oklenivši se hrvatsko-srbskega jezika, da sta Preširen in Koseski udarila za St. Vrazom, da so se „Novice“ in knjige vse tiskale v hrvatsko-srbskem jeziku, — bi li — pri enakih vladnih načelih — mogel vspeh biti onolik, kolikoršen je zdaj, če tudi nas v vsem še ne zadovoljava? Vsakdo mora odgovoriti, da ne bi bil. Pustivši na stran uganjko meni nerazrešno, odkod bi bili vzeli pisateljev večjih hrvatskemu jeziku in poznavajočih slovenske okolnosti in potrebe, dovolj je vzeti na um, da bi hrvatska pesem, hrvatska knjiga, katere Slovenec brez učitelja ne razume po vsem, kje kod ne razume čisto nič, ne bila našla oglasa ali odmeva v njegovem srci, da bi mnogo jačji in drzniji bil odpor z nemškutarske strani, po imenu od birokracije, ki svojo mržnjo do slovanstva rada zakriva službenimi obziri in kateri je uže doslej čistiti slovenščino in hrvatiti jo bilo eno; z eno besedo, da bi nemštvo bilo precvetalo, slovenstvo umiralo.

A drugače bi se bilo moglo iziti, da je vlada sama hotela Slovence in Hrvate zlit v en živelj, da se je v ta smoter nastavila in pognala cela državna mašina, to šola, to urad, to prižnica itd.

Takisto bi res šlo! Nego kar ni bilo, kar še zdaj ni, to nam tukaj ne more biti merodavno.

Slutim, da se utegne komu uže pri sami misli o tem milo storiti, a vsilovati vprašanje: ali bi bilo želeti, da nam se kedaj slovenščina zlije v hrvaščino? Kakor sem uže gori namignil, to vprašanje ni danes na vrsti, torej volim na nj ne odgovoriti; samo toliko stoji, da je hrvatski, recimo — da zamere ne bode — hrvatsko-srbski jezik najlepših eden, razvijajoč se — kakor je najbolj mogoče — prirodnim putem.

Po zdanjem stanji stvari velela nam vse še držati se vztrajno poti, po kateri smo do zdaj hodili. Z ene strani dalje neutrudno delati na to, da jezik očistimo peg, ki ga grdi, in da otrebimo z njega nesnago, katero je tujstvo na-nj naneslo; — z druge strani pa je treba po dobrih vzorih likati jezik, da se prileže, djal bi, tudi gospôskim ustom, — bogatiti in razvijati ga — ne odmikajoč se od drugih Slovanov — bolje in bolje, da ga priljubi tudi omikani svet, vaje vseh tenkosti, odličic ali nuans in finosti drugih jezikov, katerih doslej, žalibog, pogostoma v našem pogreša; ustanoviti za trdno naučne ali znanstvene izraze (terminologijo), a to največ po zgledu naprednejših Slovanov, sosebno Rusov in Hrvatov; z eno besedo, ostvariti in ugladiti jezik, kateri si bode z lepoto svojo, z notranjo svojo vrednostjo in izvrščino osvajal srca.*)

(Dal. prih.)

Slovansko slovstvo.

* Uvodno predavanje što ga je imao na hrvatskom sveučilištu Franje Josipa I. dne 25. listopada god. 1878. učitelj slavenskih jezika dr. Fr. J. Celestin. — U Zagrebu. Tiskarski i litografski zavod C. Albrechta. 1878. Mala 8°. 13 str.

Gosp. dr. Celestina imé je vsakemu prijatelju slovenskega slovstva novejšé dôbe dobro znano. Svoj prvi „debut“, če se ne motimo, je imel ta odlični naš

*) V zadnjem listu na strani 46. v 35. vrsti odzgoraj beri: „lika si narod sam govorico.“